

А. С. Котуза, В. Г. Дубиніна

Кома

КОМА (від грец. *κῶμα* – сон, дрімання) – тяжкий стан організму, найвищий ступінь гальмування центральної нервової системи, для якого характерні повна втрата свідомості, розлад життєво важливих функцій – кровообігу, дихання, обміну речовин тощо, відсутність рефлексів, реакцій на подразники. Існує понад 30 видів К., що відрізняються [етиологією](#). Причини виникнення коматоз. станів: значні ушкодження мозку (гематома, абсцес, пухлина, епілепсія), дифузні деструктивні ушкодження тканини мозку (мех. травма, електротравма, контузія мозку, енцефаліт, менінгіт, субарахноїдал. крововиливи), токсичні ураження мозку (отруєння алкоголем і його сурогатами, етилгліколем, вуглеводнями та ін. отрутами, грибами, наркотиками, седатив. препаратами, барбітуратами тощо), недостатність мозк. кровообігу (синдром малого викиду, напади Морганьї–Адамса–Стокса, наслідок асистолії, ішеміч. інсульт, гіпертензивна енцефалопатія), метаболічні чинники (розлади водного й електроліт. балансу, гіперосмоляр. синдром, гіпер- або гіпонатріємія, розлади кислотно-основного стану, порушення балансу кальцію, гіпоксія, гіпер- і гіпокапнія, печінк. недостатність, уремія), ендокринні чинники (гіпер- і гіпоглікемія, гіпер- та гіпотиреоїдизм), фіз. чинники (іонізуюча радіація, розлади температур. гомеостазу, зокрема тепловий удар, гіпотермія). Розрізняють К. первин. церебрал. (апоплексична, травмат., епілептична, К. інфекц. або пухлин. генезу) і вторин. генезу. Коматоз. стан з вторин. ураженням ЦНС може виникати при захворюваннях внутр. органів і ендокрин. залоз (К. діабет., гіпоглікемічна, печінк., уремічна, еклампсична, гіпохлоремічна, наднирк. залозиста, тиреотоксична, мікседематозна, аноксична, аліментарно-дистрофічна).

Встановлення причини коматоз. стану часто є складним, особливо за відсутності анамнестич. даних. Важливе значення мають темп його розвитку і симптоми, що йому передують. К. не є самот. відхиленням від нормал. стану або захворюванням, вона виникає як ускладнення при низці ін. захворювань, які супроводжуються знач. змінами у функціонуванні нерв. системи, або ж через первинне пошкодження певних структур головного мозку, що може виникати, напр., при тяжкій черепно-мозк. травмі. Коматозні стани відрізняються проявами і патогенезом, що зумовлює і різну терапевт. тактику. Розвиток К. може відбуватися як поступово (протягом декількох годин, доби), так і швидко (від декількох хвилин до 3 год.) та практично миттєво. За ступ. тяжкості виділяють помір., глибокий і термінальн. ступ. К. Помірну К. характеризують порушена свідомість,

глибоке пригнічення кірк. і підкірк. функцій, відсутність мимовіл. рухів, реакції не лише на світлові, а й на сильні больові подразники. Дихання іноді набуває патол. характеру – стає стридорозним або уповільненим, іноді аритмічним. Можливі зміни діяльності серц.-судин. системи (підвищення або зниження артеріал. тиску, слабкість пульсу, ціаноз). При глибокій К. спостерігаються відсутність стовбур. і спинномозк. функцій, згасання всіх важливих рефлектор. актив – дихання, ковтання, розвивається повна арефлексія й атонія. Дихання переривчасте, аритмічне, часто змінюється на дихання Чейна–Стокса. Мають місце погіршення серц. діяльності, зниження судин. тону, температури тіла, різкий ціаноз, нетримання сечі. Граничну (або термінальну) К. характеризують глибоке порушення функцій довгастого мозку без стовбур. і спинномозк. рефлексів, припинення мимовіл. дихання і прогресивне зниження артеріал. тиску. Під час виходу зі стану К. у результаті терапії відновлюється робота ЦНС (зазвичай у зворот. порядку її пригноблення). Спершу з'являються корнеал. і зіничні рефлекси, а потім відновлюється свідомість (часто при цьому у хворого спостерігаються оглушеність, марення, галюцинації). Іноді під час виходу з К. мають місце рухове занепокоєння, хаотичні рухи, судорожні напади тощо.

Бібліографічний опис:

Кома / А. С. Котуза, В. Г. Дубиніна // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2014. – Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-5829>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).